

Janette Grönfors & Katariina Puhakka

Koronakysely puhelimitse romanitoimijoille, marraskuu 2020

Kysely toteutettiin STM/Romaniasiaain neuvottelukunnan toimesta puhelimitse romanijärjestötoimijoille, eri hankkeissa ja projekteissa työskenteleville sekä aluehallintovirastojen alaisuudessa toimivien alueellisten romaniasiaain neuvottelukuntien suunnittelijoille.

Vastaukset perustuvat toimijoiden arkielämän havaintoihin ja niistä on koottu yhteenveto.

Yleistä

Korona on ollut isku yhteisöllisyydelle, jonka merkitys on todella suuri. Hautajaiset ja syntymäpäivät järjestetään yleensä isossa mittakaavassa, mutta tällä hetkellä on järjestetty vain pieni-muotoisia muistamisia ulkotiloissa. On tärkeä kysymys, millaisia vaikutuksia koronalla on yksilöiden mielenterveyteen yhteisössä, jossa yhteisöllisyys on suuri voimavara.

Vuoden 2020 väkivaltatapaukset herättivät huolta. Poliisihallituksen ja oikeusministeriön kanssa on käsitelty noin 200 romaneiden kesken tapahtunutta vakavaa väkivallantekoa, näissä tapauksissa oli suuri piikki vapun jälkeen. Väkivaltatapaukset alkoivat yleistyä keväällä, kun koronarajoitukset lievenivät. On nähtävissä, että isompi ahdistus purkautuu, kun ihmisillä on pelkoa ja epävarmuutta tulevaisuudesta.

Kevään ja syksyn aikana on ollut huomattavissa ns. *”radikalisoitumista”* vastaavia elementtejä yhteisössä, esim. väkivaltaisen ja epäsosiaalisen käytöksen leviäminen ja esiintyminen sosiaalisen median kanavissa. Vaikuttavia tekijöitä ovat koronan tuomat rajoitukset ja epätietoisuus sekä mielen hyvinvoinnin ja mielenterveyden haasteet, jotka korona on mahdollisesti laukaissut.

Järjestötyön ja sen toteuttaman matalan kynnyksen tuen merkitys korostuu korona-aikana. Romanijärjestöt kannustavat jäseniään levittämään tietoa koronasta ja rajoituksista romaniyhteisölle. Monet kokevat, että paikallisjärjestöt eivät auta heitä kuten tavallisesti järjestötyön toimissa etänä. Koronan vuoksi tapahtumiin, joissa voi olla fyysisesti läsnä, on rajattu osallistujamäärä. Tämä näyttää vaikuttavan siihen, että myös etäyhteyksin osallistuvien ihmisten määrä on laskussa. Edellä kuvattu voi edistää syrjäytymistä.

Vastauksissa toistui se, että tiedossa on vain kaksi iäkästä palvelutalossa koronaan menehtynyttä romania. Vastauksissa vahvuutena korostui romaniväestön tarkka hygieniakäsitys.

Loppuvuodesta 2020 tuli tieto useista koronatartunnoista romaniväestön keskuudessa.

Vanhustyö

Parempikuntoiset ikääntyneet liikkuvat nyt kevääseen verrattuna enemmän. Keväällä koronaan liittyvä yleinen järkytys ja ahdistus olivat huomattavasti selkeämmin havaittavissa ikääntyneiden keskuudessa. Syksyllä psykososiaalisen tuen tarve näyttää hiipuneen. Ikääntyneiden voinnin arviointi etänä ja puhelimitse on haasteellista.

Romaniväestön ikäihmisille yhteydenpito lähipiiriin on erityisen tärkeää ja yhteydenpidon harveneminen koetaan kaksin verroin suurempana kuin pääväestössä keskimäärin, laajennettu perhe on tärkeä elementti elämässä.

Terveysthuollon puolella on tullut aikojen peruutuksia, ja joidenkin ikääntyneiden kokemus on, että lääkäriin pääsy on vaikeutunut. Terveysthuollon aikoja perutaan ja siirretään herkästi, mikäli kyse ei ole akuutista ja vakavasta asiasta.

Nuorisotyö

Nuorisotyötä tekevissä järjestöissä yhteydenpito ja toiminta järjestetään etänä, on pidetty juttelutuokioita esim. Teams- ja Zoom-alustojen kautta. Kerhotoiminnassa toteutetaan etänä visailuja, pelejä ja kilpailuja. Jalkautuvassa katutyössä alle 18-vuotiaita nuoria tavataan ulkotiloissa. Asemat ja kauppakeskukset ovat hiljentyneet romaninuorista, nuorten liikkuvuus on vähäistä.

Yleistuntuma on, että monet nuoret ovat tällä hetkellä hieman alakuloisia ja masentuneisuuteen päin taipuneita. Kun koronatilanne keväällä paheni, se vaikutti todella paljon nuorten sosiaaliseen elämään ja yhteisöllisyyteen. Korona vaikuttaa eniten psyykkiseen terveyteen, kun yhteisöllisyys on vähäisempää. Nuoriso näkee parhaimpia ystäviään ja lähisukulaisia, muttei mene isoihin tapahtumiin, esim. konsertteihin.

Nuorten taloudellinen tilanne huolestuttaa, sillä koronan takia nuoria on aiempaa enemmän työttömänä ja lomautettuna. On suuri huoli niistä nuorista, jotka eivät opiskele tai ole työelämässä.

Suomen romaninuorten tilanne on kansainvälisesti verraten hyvä, koska heillä on pääsy esim. julkiseen terveydenhuoltoon.

Opiskelu

Romaniväestön nuorten on hankala saada TET-paikkoja (työelämään tutustumisjaksoja) ja työharjoittelupaikkoja syrjinnän ja rasmin takia, ja nyt harjoittelupaikan saaminen on koronan takia muuttunut entistä haastavammaksi. Harjoittelupaikkojen hakuun liittyvässä ohjauksessa on havaittu, että ohjaustilanteissa harjoittelupaikkojen saamisen vaikeus nousee harvoin esiin. Tämä ongelma korostuu etenkin nyt, kun ohjauskeskustelut järjestetään verkon kautta.

Ammattikorkeakouluopinnoissa romanitaustaisten opiskelijoiden kesken ei ole ollut puhetta, että opiskelut olisivat jääneet kesken koronan takia. Etäopiskelu koetaan kuitenkin paikoitellen haasteellisena.

Perhetyö

Keväällä osaan asiakkaista pidettiin yhteyttä Teams-alustan välityksellä, ja asiakastyötä tehtiin enemmän etäkontaktissa. Kesällä ja syksyllä on tehty normaalisti lähityötä. Arkityön havainto koronajalalta on, ettei perhetyö tue tällä hetkellä lapsia ja perheitä yhtä tehokkaasti kuten ns. normaalioloissa.

Perhetyön asiakkaana on hyvin monenlaisia perheitä, mutta se, että ollaan asiakkaita, kertoo jonkinasteisesta tuen tarpeesta. Niissä perheissä, joissa lapsella on lastensuojelun asiakkuus, huonovointisuus vaikuttaa hieman kasvaneen.

Mielenterveys- ja päihdetyö

Syksyllä 2020 oli nähtävissä keväällä alkaneen oireilun tuloksia, mielenterveysongelmat tulivat esiin aiempaa laajemmalla ryhmällä. Yleisesti voi todeta, että päihdepuolella näkyy koronan pelko, ja ihmiset haluavat lähteä katkaisuhoidon. Lähisuhdeväkivalta vaikuttaa lisääntyneen perheissä.

Järjestöjen tekemä työ korostuu, yhteisön hyvinvointi näkyy laajalla tasolla eri ongelmina, muutoksille ei tunnu löytyvän muutakaan selitystä kuin korona. Romaniyhteisössä harvoin turvaudutaan apuihin, joita olisi tarjolla.

Vankilatyö

Ihmisten kohtaaminen ja tuen saavuttaminen vaativat yhdessä työskentelyä, ja työn tekeminen etänä on haasteellista. Joidenkin ihmisten kohdalla elämäntilanteet ovat todella kaoottisia.

Miestyö: Rajoitusten alussa, kun vankilaan ei päässyt vierailijoita, oli joillakin miehillä levottomuutta ja ahdistusta. Etänä pystyttiin käymään elämänhallintaan liittyviä keskusteluja. Tiukempien rajoitusten aikana miehet ovat saaneet käyttää enemmän älypuhelimia. Kun rajoitukset lievenivät, palattiin normaaliarkeen, ja älypuhelimien käyttöä rajattiin.

Heinäkuun loppupuolella vankilaan pääsi fyysisesti käymään. Syksy 2020 on ollut erilainen, koska ei ole ollut rajoituksia. Syksyllä vankilan ulkopuolelta tulleet vierailijat ovat käyttäneet maskia. Syksyn aikana korona ei ole näkynyt arjessa juurikaan.

Naistyö: Kun vankilan sisäisiä toimintoja rajoitettiin, osalla naisista nousi ahdistus ja levottomuus. Naiset kokivat todella ikävänä sen, että perhetapaamiset eivät onnistuneet. Harmistusta aiheuttaa naisten keskuudessa myös se, että moni kuntouttava toiminto on tauolla koronasta johtuen. Vapautuvat naisvangit ovat sanoneet, etteivät edes ymmärtäneet, miten vakava tilanne ulkomaailmassa oli. Koronatilanteen vakavuus selvisi heille vasta heidän vapautuessaan.

Korona koettiin eri tavoin romaninaisvankien keskuudessa; osa ei ymmärtänyt tilanteen vakavuutta ja osa ahdistui tartunnan mahdollisuudesta. Keväällä rajoitusten aikana romanijärjestön työntekijät olivat etänä puhelimitse yhteyksissä naisiin. Välillä naisilla oli pitkästyminen ja toimetomuutta, tämä näkyi varsinkin avovankilassa.

Aluehallintovirastot

Itä-Suomi: Romaneita on ollut mukana jakajina organisoidussa ruokakassien jaossa. Lapsiperheissä tuli tarpeen isompi ruoan määrä, kun ollaan kotona enemmän. Jakajat kertoivat, että koronan aikana vastaan tuli perheitä, jotka eivät ole aiemmin olleet mukana jakelussa. Ruokajakelu on merkittävä apu esimerkiksi lomautetuksi ja työttömäksi jääneille.

Hengellisissä tilaisuuksissa romaniväestöä on näkynyt vähemmän. Hengellisiä ohjelmia tuottivat Elämä ja valo ry sekä seurakunnat; monet hakivat lohtua ohjelmista. Romanikahviloita on ympäri Itä-Suomea. Tilaisuuksien järjestäjät seuraavat alueellista koronatilannetta ja järjestävät koronaohjeistuksen mukaisesti tilaisuuksia. Mikkelisä oli koronatartuntojen rypäs ja siksi kerhot olivat kiinni. Sielläkin mietitään uusia tapoja, miten saada ihmisiä kokoontumaan, vaikka yhteiseen joulujuhlan viettoon, esim. ulkona.

Etelä-Suomi: Keväällä romaniperheiden välinen yhteydenpito oli vähäisempää, mutta nyt syksyllä yhteydenpito on lisääntynyt. Alkuun lapset olivat kotona etäkoulussa. Helsingissä oli yllätys, että jotkut opettajat kertoivat kouluosoitusten olleen paremmat etäopetuksessa kuin lähiopetuksessa.

Ihmiset suhtautuvat vakavasti koronaan ja huolehtivat hygieniasta hyvin.

Lounais-Suomi: Kouluista on tavallista enemmän poissaoloja, ja on tullut viestiä, että romani-perheissä on koronapelkoa, mutta todellisia syitä poissaolon taustalla ei tiedetä. Lapsilla on matalampi kynnyks jättää pois koulusta. Tilanne on monille ihmisille turhauttava, sillä tässä vallitsevassa tilanteessa joillekin jää enemmän aikaa käyttää päihteitä ja olla kaduilla. Syksyllä 2020 korona-tilanne on ollut huolestuttava, eikä ole tietoa, onko se kahdeksan kuukauden aikana muuttunut.

Pohjois-Suomi: Alkusyksystä Pohjois-Suomen kouluille tehtiin kysely, jossa selvitettiin, miten romanioppilaat pärjäävät koulussa. Koronan myötä poissaolot ovat huomattavasti lisääntyneet, sillä kyselyn vastanneet pelkäävät yleisesti tauteja ja nyt erityisesti koronaa. Romanilapsista tehdään enemmän lastensuojeluilmoituksia kouluopissaolojen vuoksi. Huolena on, että kouluasi-oissa ei vaadita tarpeeksi romanioppilailta, ja että heidän taidot jäävät jälkeen oman ikäisten kehityksestä. On huomattu, että TE-toimiston puolelta ohjataan romanihenkilöitä aiempaa enemmän harjoitteluihin, pajiin ja työkokeiluun, etenkin nyt koronan aikana, vaikka heitä tulisi ohjata myös opiskelemaan.

Taideala

Romaniväestössä on iso joukko taitelijoita, joista merkittävä osa kuuluu esiintyviin taiteilijoihin, kuten muusikoihin, tanssijoihin ja näyttelijöihin. Vähemmistötaiteilijoiden on vaikea saada tukia ja löytää rahoituksia. Korona-aika on verottanut näiltäkin taitelijoilta satoja esiintymisiä.

Henkiselle puolelle on tullut koronapandemian vuoksi kova isku. On totuttu siihen, että taiteilijayhteisön kesken jaetaan iloja ja suruja ja nyt tässä tilanteessa sekin on vaikeata. Epävarmuus kasvaa taloudellisen tilanteen epävarmuuden takia.

Janette Grönfors
Erityisasiantuntija
vs.pääsihteeri

Sosiaali- ja terveysministeriö
Romaniasiaain neuvottelukunta
janette.gronfors@stm.fi

Katariina Puhakka, korkeakouluharjoittelija